

УДК 330.15;
JEL I20, O13, O15, Q20, Q39
DOI: 10.31471/2409-0948-2023-2(28)-96-107

Запухляк Іванна Богданівна
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
E-mail: zapib@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1218-0251>

Вербовська Леся Степанівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: verlesya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2509-1194>

Маланюк Назарій Ігорович
аспірант
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: Malaniuk.nazar@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-7451-5179>

Бойко Марина Олександрівна
студентка
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: marinetb237@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9557-5372>

ЗМІНИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті доведено, що заклади вищої освіти мають бути повноцінним суб'єктом реалізації концепції та цілей сталого розвитку, а не просто закладом для освіти про сталий розвиток. Обґрунтовано, що впродовж останніх років спостерігається збільшення ролі освіти у реалізації цілей сталого розвитку, по-перше, з позиції трансформації задля забезпечення якісної освіти; по-друге, для забезпечення наукової складової реалізації цілей сталого розвитку; по-третє, для формування середовища задля поширення знань та практик про сталий розвиток; по-четверте, для забезпечення переходу учасників освітніх і наукових процесів від носіїв ідей і принципів сталого розвитку до суб'єктів реалізації сталого розвитку у суспільстві, економіці, культурі, природі. Доведено необхідність узгодження особистих та професійних цілей студентів і викладачів з екологічною сталістю, соціальною рівністю та економічною ефективністю.

Досліджено підходи до розуміння поняття «освіта для сталого розвитку», що дозволило визначити освіту як один із найвагоміших інструментів для досягнення сталого розвитку через формування нового способу мислення та розуміння глибоких зв'язків між

економікою, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним благополуччям; та через формування відповідальності та громадянської активності у реалізації сталого розвитку. Розглянуто риси «освіти для сталого розвитку», принципи та сфери впливу, що дозволило окреслити роль вищої освіти у реалізації сталого розвитку та визначити зміни у вищій освіті задля досягнення цілей сталого розвитку.

Виокремлено складові закладів вищої освіти, які безпосередньо через якість випускників, комерціалізацію наукових досліджень, формування культурного діалогу, зменшення вуглецевого сліду університету, ведення енергоощадного господарства закладу освіти та налагодження співпраці впливають на економічне зростання регіону і країни, покращують бізнес і соціум, попереджають зміни клімату, сприяють встановленню сталого життя суспільства та сталого територіального розвитку.

Доведено, що розвиток закладів вищої освіти, особливо технічного профілю, має гармоніювати і забезпечувати взаємозв'язки між галузевими економіками, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним добробутом задля сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, зміни, освіта для сталого розвитку, заклад вищої освіти.

Zapukhliak Ivanna Bohdanivna

Doctor of Economic Sciences

Professor at the Department of Management and Administration

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

15 Karpatska Street, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76019

E-mail: zapib@ukr.net

Verbovska Lesya Stepanivna

PhD, Associated professor of the Department of Management and Administration

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

76019, Ivano-Frankivsk, St. Carpathian, 15

E-mail: verlesya@gmail.com

Malaniuk Nazarii Ihorovych

postgraduate student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

76019, Ivano-Frankivsk, St. Carpathian, 15

e-mail: Malaniuk.nazar@gmail.com

Boiko Maryna Oleksandrivna

student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

76019, Ivano-Frankivsk, St. Carpathian, 15

e-mail: marinetb237@gmail.com

CHANGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ON THE WAY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article proves that higher education institutions should be a full-fledged subject of the implementation of the concept and goals of sustainable development, and not just an institution for education about sustainable development. It is substantiated that in recent years there has been an increase in the role of education in the implementation of the Sustainable Development Goals, firstly, from the standpoint of transformation to ensure quality education; secondly, to ensure the scientific component of the implementation of the Sustainable Development Goals; thirdly, to create an environment for the dissemination of knowledge and

practices about sustainable development; fourthly, to ensure the transition of participants in educational and scientific processes from carriers of ideas and principles of sustainable development to subjects of sustainable development in society, economy, culture. The necessity of harmonizing the personal and professional goals of students and teachers with environmental sustainability, social equality and economic efficiency is proved.

The approaches to understanding the concept of "education for sustainable development" are investigated, which allowed to define education as one of the most important tools for achieving sustainable development through the formation of a new way of thinking and understanding of the deep connections between the economy, energy, environment and social well-being; and through the formation of responsibility and civic engagement in the implementation of sustainable development. The features of "education for sustainable development", principles and spheres of influence are considered, which allowed to outline the role of higher education in the implementation of sustainable development and to identify changes in higher education to achieve the goals of sustainable development.

The components of higher education institutions are highlighted, which directly affect the economic growth of the region and the country through the quality of graduates, commercialization of scientific research, formation of cultural dialogue, reduction of the carbon footprint of the university, energy saving management of the educational institution and establishment of cooperation, improve business and society, prevent climate change, and contribute to the establishment of sustainable society and sustainable territorial development.

It is proved that the development of higher education institutions, especially technical ones, should harmonize and ensure the interconnections between sectoral economies, energy, environment and social welfare for sustainable development.

Keywords: sustainable development, change, education for sustainable development, higher education institution.

Постановка проблеми. Впродовж останніх років спостерігається збільшення ролі освіти у реалізації цілей сталого розвитку, починаючи від навчання з метою популяризації та розуміння сталого розвитку – до проведення наукових досліджень, що забезпечують реалізацію цілей, а також втілення усіх можливих елементів сталого розвитку, як на інституційному рівні, так і у повсякденне життя освітніх закладів: енергоефективність, сортування сміття, раціональне використання ресурсів тощо. Однак на практиці, покладенні зусилля не завжди дають очікувані результати, оскільки студенти, викладачі та інші стейкхолдери мало знають про те, як узгодити свої особисті та професійні цілі з екологічною сталістю, соціальною рівністю та економічною ефективністю.

До 2015 року заклади освіти не розглядалися як установи, через які можна досягти реалізації принципів сталого розвитку. І тільки прийняття у 2015 р. 17 Цілей глобального сталого розвитку, визнали освіту як важливу складову у досягненні сталого розвитку. Також криза, пов'язана із подоланням наслідків covid-19 показала на стільки важливе партнерство між освітньо-науковими закладами задля вирішення кризових ситуацій. Наступний етап – це співпраця закладів освіти і наукових установ задля подолання економічної та соціальної кризи, а тепер – ще й енергетичної [1].

З метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина Указом Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [2] постановлено підтримати проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року» [3], запровадити систему моніторингу реалізації Цілей та рекомендовано науково- академічним установам враховувати Цілі сталого розвитку під час планування напрямів наукових досліджень. Зокрема, Ціль 4 «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» – є

однією із 17 Цілей зазначених у Порядку денному [3], що вплинуло на початок змін у закладах освіти: впроваджено різноманітні навчальні програми та програми підвищення кваліфікації для забезпечення освіти впродовж життя, імплементовано освітні компоненти щодо сталого розвитку у освітні програми тощо. З іншого боку, як зазначалося вище, наукові та академічні установи мають розвивати наукові дослідження задля реалізації усіх 17 Цілей сталого розвитку. Окрім того, саме освітні заклади повинні стати середовищем формування знань про сталий розвиток та забезпечити його практичну реалізацію.

Аналіз останніх публікацій. Ляшенко О. М. у науковій праці [4] визначає, що «сучасною світовою стратегічною тенденцією є становлення динамічної концепції освіти в інтересах сталого розвитку. Освіта є передумовою та водночас пріоритетним засобом досягнення сталого розвитку. Згідно з Порядком денним на XXI століття освіту визнано як процес, за допомогою якого людина і суспільство можуть повністю розкрити свій потенціал, оскільки вона має вирішальне значення для забезпечення формування цінностей і підходів, прищеплення навиків і заохочення поведінки, сумісної зі сталим розвитком. Особлива роль у цьому процесі належить вищій освіті». Відтак заклади вищої освіти повинні забезпечити не лише набуття студентами знань і навичок для сприяння реалізації принципів і цілей сталого розвитку, але і сформувати з них суб'єктів сталого розвитку та сталого способу життя завдяки налагодженні інформаційно-комунікативного супроводу [4].

Півняк Г. Г. та його колеги, розвиваючи тему ролі закладів вищої освіти у реалізації сталого розвитку, вважають, що університети виконують триєдину функцію: «інтеграція ідей сталого розвитку в галузі освіти, поширення знань і професійна підготовка для забезпечення сталого розвитку». Автори вважають, що на сьогодні в Україні бракує університетів, що здатні впливати на національну економіку, вирішувати фундаментальні технологічні та соціальні проблеми. На їх думку, університети мають готувати фахівців, які здатні адаптовувати управлінські рішення для сталого розвитку основних галузей економіки країни [5]. Elder J. у науковій праці [6] відштовхується від встановленого урядом США пріоритетом для формування «життєво важливих зв'язків між зміною клімату, економічним стимулюванням, енергетичною безпекою та професійною підготовкою». Вирішальну роль у цій взаємопов'язаній системі має відігравати вища освіта, допомагаючи перетворити чисту енергію та зелену економіку на реальність. І саме технічні університети покликані формувати у студентів усвідомлення взаємозв'язку між галузевими економіками, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним добробутом, навчити їх «зеленим» стандартам та інструментам для вирішення виробничих завдань, а самі ці дії отримали назву сталого розвитку [6].

Miranda L. та ін. [7], досліджували роль університетів у забезпеченні екологічної сталості через екологічну освіту; інтеграцію екологічної сталості у вищу освіту; захист навколишнього середовища. Інші автори, вивчаючи сталість освіти у Португалії, підкреслюють, що сталість в університетах можна розвивати в різних сферах: діяльність та досвід університетського містечка, залучення громадськості, інституційні рамки, дослідження, освіта, оцінювання та звітування сталого розвитку у закладах вищої освіти [8]. Lozano R. та інші розглядають вплив закладу вищої освіти на реалізацію цілей сталого розвитку через діяльність в основних елементах: освіта, дослідження, досвід та діяльність університетського містечка, інформаційно-просвітницька діяльність, інституційна структура, а також оцінка та звітування щодо сталого розвитку [9]. На думку Marta A. та ін. [10], інтеграція топ-менеджерів, викладачів, адміністративного персоналу, студентів і зовнішніх зацікавлених сторін має бути фундаментальною частиною будь-якої стратегії екологічної сталості університету.

Таким чином, розвинуті країни світу обрали стійкий курс на сталий розвиток суспільства, економіки та збереження навколишнього середовища і одну з провідних ролей у цьому процесі відводять закладам освіти, зокрема вищої. Роль закладів вищої освіти у реалізації цілей сталого розвитку є беззаперечною, і на сьогодні, окреслено

процеси та інфраструктурні елементи закладу освіти, що формують політику сталого розвитку та трансформують її у практичну площину у розрізі функціонування громад, бізнесу та життя цілого суспільства. Однак в Україні є вкрай мало університетів, які мають окреслену стратегію сталого розвитку або хоча б заклали у стратегічних цілях розвитку закладу освіти – сталий розвиток; фрагментарно вмонтовано у навчальні програми окремі елементи екологічної сталості; такі поняття як «вуглецевий слід закладу освіти» чи «оцінка та звітування задля сталого розвитку» практично відсутні. Тому постає низка проблем, що потребують детального вивчення, зокрема щодо стану «освіти задля сталого розвитку» у закладах вищої освіти, формування стратегій сталого розвитку закладів освіти та використання практичних інструментів для переходу до повноцінного суб'єкта сталого розвитку як загалом університетів, так і усіх стейкхолдерів.

Мета статті. Метою наукового дослідження є формування розуміння актуального стану освіти задля сталого розвитку у вітчизняній вищій школі та пошуку шляхів переходу закладів вищої освіти до суб'єктної ролі у забезпеченні сталого розвитку суспільства, громад та економіки.

Виклад основного матеріалу. Півняк Г. та ін. вважають, що головними факторами сталого розвитку університетів є «озеленення» освітніх програм, що відбувається через інтеграцію навчальних модулів, окремих тем у навчальні програми; формування зовнішнього партнерства і відповідальності університетів за створення простору для «нового» мислення про глобальний економічний розвиток, зосереджуючись на сталому розвитку. І найбільш інноваційним фактором автори визначають «радикальну трансформацію освітніх продуктів і послуг, створення нової цінності, що вимагатиме інноваційних змін цілого університету, зусиль усіх стейкхолдерів» [5]. Кожен університет має значні зовнішні контакти з іншими університетами, особливо закордонними, асоціаціями, галузевими підприємствами тощо. Тому важливим є розвивати із зовнішніми партнерами співпрацю для підтримки сталого розвитку освіти, науки та виробництва, об'єднувати свої зусилля та ресурси для цього.

Для цього Міжнародна асоціація університетів започаткувала Глобальний кластер з вищої освіти та досліджень для сталого розвитку (HESD), щоб відстоювати ключову роль, яку відіграють вищі навчальні заклади у досягненні Порядку денного 2030. Ця глобальна ініціатива безпосередньо залучає університети до вирішення усіх 17 цілей сталого розвитку. Кластер IAU HESD складається з 16 провідних університетів, по одному для кожної ЦСР; IAU очолює роботу над Ціллю сталого розвитку 17 щодо глобального партнерства. Провідні університети, які розташовані в усіх регіонах світу, співпрацюватимуть з університетами-супутниками для просування певної ЦСР, забезпечуючи при цьому синергію між усіма цілями. Кластер має дві основні цілі: по-перше, він слугуватиме ресурсним та мережевим центром для університетів з усього світу. Університети, які вже займаються цілями сталого розвитку на місцевому рівні, можуть налагодити партнерство через кластер і розширити свою діяльність; інші – зможуть звернутися до кластера за співпрацею та рекомендаціями щодо найкращих практик для втілення та просування цілей сталого розвитку у місцевому, національному та міжнародному контекстах; по-друге, кластер має на меті бути глобальним голосом вищої освіти в дебатах щодо сталого розвитку, інформуючи міжнародні організації та національні уряди про роль університетів у досягненні цілей сталого розвитку. Це сприятиме співпраці та обміну між усіма зацікавленими сторонами та сприятиме прийняттю рішень на місцевому та глобальному рівнях політики. Кластер застосовує цілісний і трансформаційний підхід до сталого розвитку, враховуючи не лише його екологічні, але й культурні, економічні та соціальні аспекти. Він просуває загальноуніверситетський підхід – впровадження концепцій і принципів сталого розвитку на всіх рівнях діяльності університетів, включаючи викладання, навчання, дослідження та залучення громадськості [10].

Тобто заклади вищої освіти, по-перше, самі підлягають трансформації задля реалізації Цілі сталого розвитку 4 «Якісна освіта»; по-друге, мають забезпечити наукову складову реалізації усіх 17 Цілей; по-третє, стати середовищем для поширення знань про сталий розвиток та механізмів їх імплементації; по-четверте, забезпечити перехід стейкхолдерів освітніх і наукових процесів від носіїв ідей і принципів сталого розвитку до суб'єктів реалізації сталого розвитку у суспільстві, економіці тощо.

Проте брак ясності та розуміння концепції сталого розвитку, з одного боку, а з іншого – відсутність звітності закладів освіти щодо сталого розвитку та впливу на громадськість, економіку, навколишнє середовище, є проблемами, що потребують першочергового вирішення для подальшого поступу закладів освіти у реалізації сталого розвитку. І, найважливіше, виникає питання: яким чином заклад вищої освіти через ініціативу імплементації цілей сталого розвитку може виплинути на реальні зміни у навколишньому середовищі (екологічна сталість), економіці та суспільстві?

Багато справді великих концепцій людського світу, серед них демократія і справедливість, як і сталий розвиток – важко піддаються визначенню і мають численні вираження в культурах по всьому світу. Науковці, політологи, економісти оперують такими поняттями, як освіта для сталого розвитку, освіта для сталості, стала освіта, сталий розвиток освіти. Тому, визначивши роль закладу вищої освіти у реалізації сталого розвитку, розглянемо підходи науковців до трактування понять «освіта для сталого розвитку» та «сталий розвиток закладу освіти». Розпочнемо із розгляду міркувань науковців щодо «освіти для сталого розвитку»/«education for sustainable development», табл. 1.

Таблиця 1

Огляд контенту поняття «освіта для сталого розвитку»

Джерело 1	Трактування 2
<p>Коренева І. М. Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту [11].</p>	<p>Особлива форма освіти, спрямована на підготовку молоді до майбутнього. Така характеристика, як «сталий розвиток» сьогодні стає невід'ємною властивістю самої освіти.</p> <p>Структура поняття «освіта для сталого розвитку» містить два основні компоненти: 1) «освіта» – загальний, родовий компонент, що характеризує спеціальну сферу суспільного життя, до якої належить термін, і категоріальну його приналежність; 2) «сталий розвиток» – особливий, видовий компонент, що характеризує мету здійснення освітньої діяльності та визначає його змістову унікальність.</p> <p>Освіта для сталого розвитку – це така триєдина діяльність, що не може бути зведена лише до навчання, і в якій однаково важливими є всі її сторони: освіта, виховання та просвіта (навчання, виховання та розвиток).</p> <p>Змістовими особливостями освіти для сталого розвитку є інтеграція в ній трьох аспектів: екологічного, соціального та економічного. Екологічний аспект полягає у формуванні необхідного рівня екологічної компетентності громадян. Соціальний аспект полягає в розкритті умов життєдіяльності людей та особливостей їхньої взаємодії в контексті досягнення сталого розвитку. Економічний аспект пов'язаний з розкриттям питань щодо сталих суспільно-виробничих відносин та сталого господарського життя, у тому числі й індивідуальної господарської діяльності. Важливою змістовою особливістю освіти для сталого розвитку є також її безпековий характер.</p>

1	2
Tilbury D. Engaging People in Sustainability' Commission on Education and Communication [12].	Освіта для сталого розвитку – це використання освіти для досягнення стійкості. Освіта для сталого розвитку, повинна забезпечити оволодіння знаннями та навичками, що допоможуть зробити розвиток суспільства сталим та сприятимуть розбудові якісного і безпечного життя для сучасних та майбутніх поколінь. Тоді як освіта про сталий розвиток є теоретичними заняттями з поінформованості про концепцію сталого розвитку.
Пометун О. І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в Українській школі [13].	Освіта для сталого розвитку – це уява (здатність уявити собі бажане майбутнє й вибрати найкращі способи його досягнення); критичне мислення та рефлексія; системне мислення; розвиток партнерських відносин, навчання взаємодії; участь у схваленні рішень.
Andersone R. The Content Reform of Education for Sustainable Development [14].	Характерними особливостями освіти для сталого розвитку є: інтегрований підхід до економічного та соціального розвитку; розуміння різноманітності у всіх її виявах (культури, побуті, природі та економіці); формування відповідальності за умови життя та навколишнє середовище; розвиток громадянської активності (участь суспільства в ухваленні рішень); врахування регіональних, національних та глобальних контекстів; інтегрований процес навчання.
McKeown R. Education for Sustainable Development [15].	Освіта для сталого розвитку – це освіта, яка заохочує зміни знань, умінь, цінностей та поглядів, щоб забезпечити більш стійке і справедливе суспільство для всіх; закликає давати людям знання та навички для навчання впродовж життя, щоб допомогти їм знаходити нові рішення екологічних, економічних та соціальних проблем.
Elder J. L. Higher education and the clean energy, green economy [6].	Освіта для сталого розвитку – це новий спосіб мислення і навчання комплексним, системним рішенням не лише економічних і екологічних проблем, а й взаємозалежних проблем охорони здоров'я, соціальних і політичних викликів. Перш за все, цей новий спосіб мислення використовує «зелену» економіку як центр розуміння глибоких зв'язків між економікою, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним благополуччям, які часто називають «сталістю».

Джерело: укладено авторами на основі [6; 11-15].

Таким чином, освіта – це є один із найвагоміших інструментів для досягнення сталого розвитку через формування нового способу мислення та розуміння глибоких зв'язків між економікою, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним благополуччям; та через формування відповідальності та громадянської активності у реалізації сталого розвитку.

Наприклад, Elder J. говорить про те, що на шляху до трансформації економічної, енергетичної та екологічної систем США до чистої енергії та зеленої економіки необхідно, щоб заклади вищої освіти допомагали студентам зрозуміти складні зв'язки і взаємозалежності між навколишнім середовищем, джерелами енергії та економікою. Громадянам потрібно буде впроваджувати зміни в діловій та особистій практиці, підтримувати і допомагати розвивати нові технології та політику, а також протистояти

майбутнім соціальним та економічним проблемам і можливостям, що виникають у зв'язку зі зміною клімату та на шляху до сталого розвитку [6].

Роль освіти для сталого розвитку є дуже складною і потребує ґрунтовного вивчення. McKeown R. говорить про те, що у випадку США підвищення рівня освіти не призвело до сталого розвитку. Очевидно, що для створення сталого суспільства недостатньо просто підвищити рівень освіти громадян до вищого рівня. Завдання полягає в тому, щоб підвищити рівень освіти без створення постійно зростаючого попиту на ресурси і споживчі товари та супутнього виробництва забруднюючих речовин. Вирішення цього завдання залежить від переорієнтації навчальних програм з метою задоволення потреби у більш сталих моделях виробництва та споживання. Освіта безпосередньо впливає на плани сталого розвитку в наступних трьох сферах:

1. Впровадження. Освічені громадяни є життєво важливими для впровадження поінформованого та сталого розвитку. Країни з високим рівнем неписьменності та некваліфікованою робочою силою мають менше можливостей для розвитку. Освічена робоча сила є ключем до виходу за межі видобувної та сільськогосподарської економіки;

2. Прийняття рішень. Правильні рішення на рівні громади, які впливатимуть на соціальний, економічний та екологічний добробут, також залежать від освіченості громадян. Громадяни також можуть діяти на захист своїх громад, аналізуючи звіти і дані, які стосуються проблем громади, і допомагаючи формувати реакцію громади.

3. Якість життя. Освіта також відіграє важливу роль у підвищенні якості життя. Освіта підвищує економічний статус сімей, покращує умови життя, знижує дитячу смертність і підвищує освітній рівень наступного покоління, тим самим підвищуючи його шанси на економічний і соціальний добробут. Покращення освіти має як індивідуальні, так і національні наслідки [15].

Звернемо увагу на те, що, розвиваючи тему освіти для сталого розвитку, Коренева І. виокремлює такі її риси, як:

- футуристичність – спрямованість на побудову сталого майбутнього;
- інтерактивність – залучення усіх учасників до процесу навчання із відзначенням цінності участі кожного, стимулювання активності та співпраці між учасниками освітнього процесу;
- практична спрямованість та тісний зв'язок з реальністю;
- міждисциплінарність та між предметність;
- відповідність принципам справедливості, комплексності, фундаментальності, історичності та ін. [11].

Ляшенко О. висловив міркування про те, що заклад вищої освіти має перейти від сталого розвитку до стійкого функціонування, при цьому опиратися на такі принципи:

- принцип відповідальності перед майбутнім: підготовка фахівців, проведення наукових досліджень і розробка проектів мають бути зорієнтовані на потреби майбутніх поколінь, щонайменше, перелік спеціальностей та тематика досліджень мають бути актуальні у середньостроковій перспективі;

- принцип єдності цілей;

- принцип комплексності: все прийняті рішення повинні носити системний і комплексний характер тобто при плануванні діяльності обов'язково повинні враховуватися короткострокові і віддалені наслідки тих чи інших рішень;

- принцип екологічної свідомості та екологізації усіх сфер діяльності;

- принцип рівності: всі напрямки навчання та проведення досліджень однаково значущі;

- принцип партнерства: всі зацікавлені сторони рівною мірою можуть реалізовувати свої інтереси;

- принцип відкритості та поінформованості: вільний обмін різними типами даних, в тому числі звітність про діяльність в різних галузях [4].

Ляшенко О. під сталим розвитком (будь-якої) освітньої установи розуміє «комплексну стратегію розвитку такої установи, яка має на меті накопичення і розвиток її потенціалу, який має відбуватися у взаємодії з соціо-еколого-економічним середовищем, на скеровувати діяльність установи на поетапний перехід до стійкого функціонування» [4]. Щодо закладів вищої освіти, то необхідним є максимальне розкриття потенціалу усіх учасників університетської спільноти: студентів, науково-педагогічного складу, обслуговуючого та допоміжного персоналу і менеджменту. Таким чином, сталий розвиток закладу вищої освіти є «безперервним процесом гармонізації взаємодії внутрішніх стейкхолдерів щодо узгодження здійснюваної освітньої та науково-дослідної діяльності з концептуальною тріадою сталого розвитку – соціальна, екологічна, економічна сфери в ендогенній та екзогенній площинах та переходом до стійкого функціонування». І Важливим є те, щоб сучасні бізнес-моделі закладу вищої освіти були скеровані не на ретрансляцію, а на генерацію нових знань щодо сталого розвитку, та перетворення їх на ціннісний ресурс стійкого функціонування [4].

Професор Diamadoroulos E. акцентує увагу на інституційних факторах реалізації сталого розвитку у закладах вищої освіти. Зокрема, вважає, що керівні органи університетів повинні ухвалити політику та впроваджувати стратегічні заходи для досягнення цілей сталого розвитку. Окрім якості освіти та досліджень, ці політики мають бути спрямовані на гендерну рівність, належне управління навколишнім середовищем на території кампусу, рух до вуглецево-нейтрального університету, співпрацю з місцевими громадами для просування сталих цілей, формування культури відповідального споживання та виробництва, створення місць для меншин та громадян з обмеженими можливостями [16].

Усе частіше вітчизняні заклади вищої освіти шукають можливостей залучити зовнішні фінансові ресурси для покращення становища та розвитку. Одним із звітів, який допомагає у формуванні репутації відкритої та гідної довіри компанії є Звіт про сталий розвиток, який є одним із способів демонстрації корпоративної соціальної відповідальності. Інвесторам та громадськості вже недостатньо бачити лише фінансові показники, їй потрібно знати, як діяльність компанії впливає на довкілля та клімат, чи дотримуються в ній права людини [17].

Представимо на рис. 1 значення вищої освіти для реалізації сталого розвитку.

Зважаючи на роль та значення закладів вищої освіти для реалізації сталого розвитку, виокремимо зміни у діяльності закладів вищої освіти задля реалізації сталого розвитку:

- інтеграція розуміння сталого розвитку у навчальні програми;
- реалізація студентами, викладачами та іншими учасниками освітнього процесу ініціатив зі сталого розвитку;
- партнерства (галузеві, регіональні, міжнародні та ін.) закладу вищої освіти для реалізації цілей сталого розвитку;
- розвиток науки задля сталого розвитку та комерціалізація результатів наукових досліджень;
- забезпечення функціонування інфраструктури закладу освіти на засадах сталого розвитку;
- розробка системи показників для оцінювання поступу закладу освіти у забезпеченні сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, заклад вищої освіти задля реалізації сталого розвитку має змінювати усі складові інституційної інфраструктури, а саме: освіту, дослідження, зв'язки, функціонування господарської інфраструктури, топ-менеджменту та інших інституцій, що дозволить покращити якість підготовки випускників, здійснити трансфер технологій та інновацій у бізнес і суспільство, забезпечити культурний діалог в полікультурному середовищі; зменшити шкідливий вплив функціонування університету на навколишнє середовище, розширити партнерство та співпрацю. Це, у свою чергу, призведе до економічного зростання, змінить практику ведення бізнесу та життя соціуму на засадах

сталого розвитку, попередить зміни клімату, сприятиме сталому стилю життя громад та їх сталому розвитку.

Рисунок 1. Роль та значення вищої освіти для реалізації сталого розвитку
Сформовано автором на основі [18].

Вважаємо, що вища освіта є вагомим інструментом реалізації цілей сталого розвитку через формування нового способу мислення та розуміння глибоких зв'язків між економікою, енергетикою, навколишнім середовищем і соціальним благополуччям. Для успішної реалізації сталого розвитку університету необхідно мати кваліфікований персонал, налагодити трансфер знань і технологій від університетів до бізнесу, забезпечити діалог із суспільством та соціальну єдність, а також довести ключову роль освіти реалізації сталого розвитку.

Література

1. Brendan O'Malley. Університети є ключовими для досягнення сталого розвитку. 11 July 2020. URL: <https://forea.kpi.ua/universiteti-%D1%94-klyuchovimi-dlya-dosyagnennya-stalogo-rozvitku/>.
2. Указ Президента України № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
3. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року. 70/1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. <http://surl.li/cyloa>
4. Ляшенко О. М. Сталий розвиток закладів вищої освіти: локальні інформаційно-комунікативні аспекти. Вчені записки Університету «КРОК» №2(58), 2020. <http://surl.li/nhxvh>.
5. Півняк Г. Г., Щвець В. Я., Палехова В. Л. Стратегія сталого розвитку як ключовий фактор для забезпечення конкурентоспроможності технічних вищих навчальних закладів. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2016. №4 (56). URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/4/EV20164_009-014.pdf
6. Elder J. L. Higher education and the clean energy, green economy. In.: EDUCAUSE Review, 2009. 44(6), pp.108-109. <https://er.educause.edu/articles/2009/10/higher-education-and-the-clean-energy-green-economy>
7. Miranda L. F., Sánchez J. O., Vilorio J. de J. Environmental sustainability in higher education: Mapping the field. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*. 2021. 23, e09, 1-16. <https://doi.org/10.24320/redie.2021.23.e09.405>.
8. Aleixo M., Marta A., A., Leal S., Miranda U. Conceptualization of sustainable higher education institutions, roles, barriers, and challenges for sustainability: An exploratory study in Portugal. *Journal of Cleaner Production*. 2018. No.172, 1664–1673. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.11.010>.
9. Lozano R., Lozano F.J., Mulder K., Huisingh D., Waas T. Advancing higher education for sustainable development: international insights and critical reflections. *Journal of Cleaner Production*. 2013. Vol.48, pp. 3-9. DOI: 10.1016/j.jclepro.2013.03.034.
10. IAU launches a Global Higher Education Cluster to address Agenda 2030. <https://iau-aiu.net/IAU-launches-a-Global-Higher-Education-Cluster-to-address-Agenda-2030>.
11. Коренева І. М. Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. Український педагогічний журнал. 2018. №2. <https://uej.undip.org.ua/.URL:index.php/journal/article/download/495/425>.
12. Tilbury D., Wortman D. Engaging People in Sustainability' Commission on Education and Communication, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge. 2004. 137 p. UK ISBN: 2- 8319-0823
13. Пометун О. І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в Українській школі. *Український педагогічний журнал*. 2015. №1. С.171–182.
14. Anderson R. The Content Reform of Education for Sustainable Development. *Rural Environment. Education. Personality. (REEP)*. Proceedings of the International Scientific Conference. Jelgava: LLU, 2015. Вип.8. Р. 75–81.
15. McKeown R. Education for Sustainable Development. July 2002. URL: <http://www.esdtoolkit.org/discussion/default.htm>.
16. Diamadopoulos E. What is the role of universities in fulfilling the United Nations Sustainable development Goals? URL: <https://www.eurecapro.eu/what-is-the-role-of-universities-in-fulfilling-the-united-nations-sustainable-development-goals/>.
17. Кулик В. А., Мілька А. І. Звітність про сталий розвиток закладів вищої освіти. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/234.pdf>.
18. Universities and Sustainable Development Towards the Global Goals. URL: <https://eua.eu/downloads/publications/universities-and-sustainable-development-towards-the-global-goals.pdf>.

References

1. Brendan O'Malley. Університети є ключовими для досягнення сталого розвитку. 11 July 2020. URL: <https://forea.kpi.ua/universiteti-%D1%94-klyuchovimi-dlya-dosyagnennya-stalogo-rozvitku/>.
2. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 722/2019 «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
3. Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei Orhanizatsii Obiednanykh Natsii vid 25 veresnia 2015 roku. 70/1. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denni u sferi staloho rozvytku do 2030 roku. <http://surl.li/cyloa>.
4. Liashenok O. M. Stalyi rozvytok zakladiv vyshchoi osvity: lokalni informatsiino-komunikatyvni aspekty. Vcheni zapysky Universytetu «KROK» No2(58), 2020. <http://surl.li/nhxvh>.
5. Pivniak H. H., Shchvets V. Ya., Paliekhova V. L. Stratehiia staloho rozvytku yak kliuchovyi faktor dlia zabezpechennia konkurentospromozhnosti tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv. Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki. 2016. №4 (56). URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/4/EV20164_009-014.pdf
6. Elder J. L. Higher education and the clean energy, green economy. In.: EDUCAUSE Review, 2009. 44(6), pp.108-109. <https://er.educause.edu/articles/2009/10/higher-education-and-the-clean-energy-green-economy>.
7. Miranda L. F., Sánchez J. O., Vilorio J. de J. Environmental sustainability in higher education: Mapping the field. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*. 2021. 23, e09, 1-16. <https://doi.org/10.24320/redie.2021.23.e09.405>.
8. Aleixo M., Marta A., A., Leal S., Miranda U. Conceptualization of sustainable higher education institutions, roles, barriers, and challenges for sustainability: An exploratory study in Portugal. *Journal of Cleaner Production*. 2018. No.172, 1664–1673. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.11.010>.
9. Lozano R., Lozano F.J., Mulder K., Huisingh D., Waas T. Advancing higher education for sustainable development: international insights and critical reflections. *Journal of Cleaner Production*. 2013. Vol.48, pp. 3-9. DOI: 10.1016/j.jclepro.2013.03.034.
10. IAU launches a Global Higher Education Cluster to address Agenda 2030. <https://iau-aiu.net/IAU-launches-a-Global-Higher-Education-Cluster-to-address-Agenda-2030>.
11. Koreneva I. M. Fenomen «osvita dlia staloho rozvytku»: sutnist ta suchasni osoblyvosti kontseptu. Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. 2018. №2. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/495/425>.
12. Tilbury D., Wortman D. Engaging People in Sustainability' Commission on Education and Communication, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge. 2004. 137 p. UK ISBN: 2- 8319-0823
13. Pometun O. I. Pedahohichni zasady osvity dlia staloho rozvytku v Ukrainskii shkoli. Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. 2015. №1. S.171–182.
14. Andersone R. The Content Reform of Education for Sustainable Development. *Rural Environment. Education. Personality. (REEP)*. Proceedings of the International Scientific Conference. Jelgava: LLU, 2015. Вип.8. Pp. 75–81.
15. McKeown R. Education for Sustainable Development. July 2002. URL: <http://www.esdtoolkit.org/discussion/default.htm>.
16. Diamadopoulos E. What is the role of universities in fulfilling the United Nations Sustainable development Goals? URL: <https://www.eurecapro.eu/what-is-the-role-of-universities-in-fulfilling-the-united-nations-sustainable-development-goals/>.
17. Kulyk V.A., Milka A. I. Zvitnist pro stalyi rozvytok zakladiv vyshchoi osvity. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/234.pdf>.
18. Universities and Sustainable Development Towards the Global Goals. URL: <https://eua.eu/downloads/publications/universities-and-sustainable-development-towards-the-global-goals.pdf>.